

připomenout některé Engelsovy názory. Shody a rozdíly však budeme muset hledat sami, neboť E. Noelle-Neumannová Marxe a marxisty, stejně jako celý prostor od střední Evropy po Kurilské ostrovy prostě ignoruje. Zda je důvodem politická orientace autorky, která je známa jako dosti pravicová, nebo její přesvědčení o neplodnosti marxistické větve ve filosofii, sociologii a dalších společenských vědách, mi není známo. Můžeme však litovat, že "dotazníkem" pro analýzu textů, který autorka připravila, neprozkoumali její spolupracovníci například některé práce Marxe, Gramsciho nebo dalších marxistů, kteří se nespokojovali opisováním a pokoušeli se vážně poznat společnost své doby. Navíc skutečnost, že Spirála mlčení obešla marxistickou produkci, vylučovala počátkem osmdesátých let možnost tuto knihu u nás vydat. Při nesporných, zejména metodologických kvalitách práce je to rozhodně škoda.

E. Noelle-Neumannová pracovala téměř dvacet let na knize, která z hlediska svého významu pro teorii veřejného mínění řadí vedle děl Hofstätterových, Allportových a Childsových. Navíc jim napsala jazykem, který neomezuje okruh čtenářů jen na specialisty v oboru, nýbrž nabízí každému vzdělanému a vnímavému čtenáři svým způsobem zrcadlo, v němž může zahlédnout i svůj postoj k veřejnému mínění a vlastně i k ostatním lidem. Mnohé z autorčiných názorů jistě vyvolají polemiku, ve svém celku však shromážděné poznatky nesporně posunují teorii veřejného mínění vpřed a současně přispívají k tomu, aby se veřejné mínění a výsledky jeho průzkumu zbavily nádechu magické tajemnosti. Lze jen doufat, že brzy budeme moci tuto knihu nabídnout českému a slovenskému čtenáři.

Jan Herzmann

Seymour Martin Lipset: Continental Divide: The Values and Institutions of the United States and Canada

New York - London, Routledge, Chapman and Hall 1990, xviii + 337 s.

Titul a podtitul knihy předznamenává kanadsko-americké srovnání (the continental divide je světový předěl, který rozvádí vodu buď do Atlantického či Tichého oceánu). Kanada a Spojené státy se navzájem podobají, ale v sociálně kulturních hodnotách se různí, přesněji řečeno jsou trochu odlišné.

Autorem knihy je politický vědec a sociolog, který působí na Stanfordské univerzitě v Kalifornii. Knihu začíná rokem americké revoluce 1776. Druhou kapitolu nazývá americkou ideologií. V další kapitole pak ukazuje kanadskou kontrarevoluci a nazývá ji kanadskou identitou.

Po těchto třech kapitolách věnuje Lipset pozornost současné kanadské literatuře v kapitole "Literatura a mýtus". Ukazuje, že úloha ženy je více rozebírána v kanadské než v americké literatuře. Stojí za pozornost, že někteří kanadští autoři zdůrazňují historickou prohru vůči Spojeným státům, nevhodné přírodní podmínky a nezajímavé dějiny. Někteří dokonce trpí poraženeckým duchem.

Můžeme to najít u Hugh MacLennana, J. M. S. Carlesse, Robertsona Daviese a Davida Stockena. Kanada je přitom geograficky větší než USA a její obyvatelstvo vykazuje větší rozdíly.

Lipset se domnívá, že některé americké protestantské církve jsou méně snášenlivé než kanadští katolíci, kteří v posledních letech projevují větší pochopení pro lidské slabosti. Náboženští fundamentalisté, které nacházíme hlavně na jihu Spojených států, v Kanadě nejsou.

V průmyslové výrobě patří Amerika a Kanada k předním státům na světě. Kanaďané se přibližují americkému průměru v produktivitě práce. Odhaduje se, že zatím jsou asi o deset procent méně výkonní než Američané. V podnikatelských záležitostech jsou Američané schopnější než jejich severní sousedé. Kanadští podnikatelé nejsou přitahováni novými věcmi do takové míry jako Američané. Zajímavé je tradiční pronikání amerických podniků do Kanady. Profesor Lipset však říká, že v posledních letech se poměr změnil, a že Kanaďané dnes investují více ve Spojených státech než Američané v Kanadě.

Kanada ovšem vede před Spojenými státy v řešení sociálních problémů. Američtí

podnikatelé jsou více než Kanaďané svázáni právními předpisy, víc se také soudí a většinu konfliktů řeší právní cestou. V Americe je však nižší podíl odborově organizovaných než v Kanadě. Ve Spojených státech je jen jedna šestina pracovníků (hlavně dělníků) organizována, zatímco v Kanadě to jsou dvě pětiny.

Ve Spojených státech získaly ženy hlasovací právo už po První světové válce, zatímco v kanadské provincii Québec, (obydlené hlavně francouzsky mluvící populací) to bylo až v roce 1940. Avšak stejná výše mzdy pro muže i ženy byla nejdříve zavedena v populačně největší a průmyslově nejvyspělejší provincii Kanady, Ontariu, a to v roce 1988. Ve Spojených státech se o tuto rovnost stále bojuje.

V předposlední kapitole nazvané "Střed a periferie" je diskutován pokus o založení socialistické strany ve Spojených státech, ve kterém se angažovali zejména Norman Thomas a Michael Harrington. V americkém volebním systému může politická strana pouze zvítězit nebo prohrát, ač třeba poražená strana získala 49 a vítězná 51 procent. Thomas a Harrington soudí, že americký volební systém vytváří obtížné možnosti pro uplatnění další strany. V americkém systému je obtížné zvolit někoho, kdo by reprezentoval minoritu, třeba Američany tmavé pleti. Černochoů je v Americe 12 %, ale v kongresu nemají odpovídající zastoupení kongresmanů a senátorů. Dále: téměř 52 % amerického obyvatelstva dnes představují ženy, ale jejich politická reprezentace je nedostačující.

V Kanadě jsou tři politické strany, z nichž jedna je svým programem (nikoli názvem) socialisticky orientovaná. Přítomnost francouzsky mluvících Kanaďanů, kterých je 30 %, představuje významný faktor mocenské struktury. Provincie Québec usiluje o to, aby jí bylo v Kanadě přiznáno zvláštní postavení, jež by také bylo vyjádřeno v kanadské ústavě.

Porovnání USA a Kanady ukazuje, že Spojené státy se nestarají o problémy bezpečnosti a plánování obcí a měst v takové míře jako Kanaďané. Americký postoj je charakterizován mravní nekompromisností. Kanaďané zase Spojeným státům vyčítají vulgární materialismus a individualistickou technickou orientaci bez etického rozměru. Připomeňme, že některé protestantské církve tvrdí o Kanadě, že to je země kompromisů, která nemůže být příkladem třebaž jižním baptistům ve Spojených státech. Vůči Kanaďanům tu pociťují mravní superioritu.

Jak ocenit Lipsetovu práci? Pozitivně hodnotím zvláště jeho schopnost ukázat specifiku politických skupin, církví a společenských institucí dvou předních demokratických zemí světa. Připomíná mi to pozorování Ameriky Alexisem de Tocqueville z minulého století. Autorovi je však třeba vytknout, že srovnání Ameriky s Kanadou provádí hlavně z kanadského hlediska. Charakteristiky Spojených států používá jako kontrastu pro kanadskou společnost, o ně samotné se však zajímá spíše okrajově.

Knihu je třeba kriticky posoudit i z toho hlediska, že autor se zajímá hlavně o obchodní a průmyslové elity. To ovšem není Amerika či Kanada celá. Je třeba myslet také na oněch 30-35 miliónů Američanů, kteří jsou málo vzdělaní, nemají žádné lékařské pojištění a většinou jsou nezaměstnaní či pracují v časově krátkých údobích, kdy nejsou dobře placeni. I když v době prezidenta Reagana a nyní i prezidenta Bushe vzniklo 30 miliónů pracovních míst, Spojeným státům stále chybí sociální instituce, jejichž úkolem ze zákona je pomáhat slabým skupinám.

Profesoru Lipsetovi je nicméně přesto třeba vzdát chválu, neboť takové komplexní studie společností a komparativní analýzy různých států velmi nutně potřebujeme.

Jiří Kolaja

Pierangelo Schiera: Il laboratorio borghese, Scienza e politica nella Germania dell'Ottocento
Bologna, Mulino 1987, 426 s.

Práce P. Schiery, profesora sociologické fakulty v Trentu, analyzuje společenské postavení německé vědy 19. století a v prvních dvou desetiletích 20. stol., a to prakticky od r. 1830, kdy byly dostatečně absorbovány podněty, jež vzešly pro Německo z Francouz-